

www.vulkani.rs
office@vulkani.rs

Naziv originala:

Mikki Brammer

THE COLLECTED REGRETS OF CLOVER

Copyright © 2023 by Mikki Brammer

All rights reserved.

Translation Copyright © 2023 za srpsko izdanje Vulkan izdavaštvo

ISBN 978-86-10-04828-5

Ova knjiga štampana je na prirodnom recikliranom papiru od drveća koje raste u održivim šumama. Proces proizvodnje u potpunosti je u skladu sa svim važećim propisima Ministarstva životne sredine i prostornog planiranja Republike Srbije.

Miki Bramer

Obećaj mi
da ćeš
voleti

Prevela Tatjana Bogunović

VULKAN
IZDAVAŠTVO

Beograd, 2023.

Za Karla Lindgrena, koji me je naučio da tražim lepotu
tamo gde je naizgled nema. I za žene iz Kloverlija,
koje su me naučile da tražim magiju.

Prvi put kada sam gledala kako neko umire, imala sam pet godina.

Gospodin Hajland, moj vaspitač u vrtiću, bio je veseo, debeljuškast čovek, čije su me uglancano teme i savršeno okruglo lice podsećali na mesec. Jednog popodneva moji drugari i ja sedeli smo prekrštenih nogu na izlizanom tepihu ispred njega, oduševljeni njegovim teatralnim pripovedanjem o *Zecu Petru*. Sećam se kako su mu se mesnate butine prelivale preko ivice dečje drvene stolice na kojoj je sedeo. Obrazi su mu bili rumeniji nego inače, ali ko bi mogao da mu zameri što se uzbudio zbog zavere dobre Beatriks Poter!

Kada je priča dostigla svoj vrhunac – kada je zec Petar izgubio jaknu bežeći od zlog gospodina Makgregora – gospodin Hajland je stao, kao da pravi pauzu zbog naglašavanja. Zurili smo u njega, a srce nam je tuklo od iščekivanja. Ali umesto da nastavi sa pripovedanjem, ispustio je zvuk sličan štucanju i izbuljio oči.

Zatim se, kao posečena sekvoja, srušio na zemlju.

Svi smo sedeli nepomično, razrogačenih očiju, nesigurni da li je naš voljeni vaspitač samo želeo još da preuveliča svoje uobičajeno dramatično pripovedanje. Pošto se nije pomerio ni posle nekoliko minuta – čak nije ni trepnuo otvorenim očima – svi u sobi počeli su da paniče.

U stvari, svi osim mene.

Ja sam se primakla dovoljno blizu gospodinu Hajlandu da čujem kako poslednji dah vazduha izlazi iz njegovih pluća. Dok je ovaj užas odjekivao hodnikom, drugi vaspitači jurnuli su u učionicu, a ja sam sedela pored njega i mirno ga držala za ruku kada mu je i poslednje rumenilo nestalo s lica.

Škola je preporučila da idem na savetovanje nakon ovog „incidenta“. Ali moji roditelji, koji su bili poprilično zaokupljeni sobom, nisu primetili značajnu promenu u mom ponašanju. Kupili su mi sladoled, pomilovali me po glavi i – s obrazloženjem da sam uvek bila pomalo čudna – ocenili da sam dobro.

I uglavnom sam bila dobro. Ali od tada sam se pitala šta bi gospodin Hajland želeo da budu njegove poslednje reči, da nisu bile o ludostima posebno nestašnog zeca.

2

Nisam imala nameru da brojim koliko sam ljudi gledala kako umiru od gospodina Hajlanda pre trideset jednu godinu, ali moja podsvest bila je vredan računovođa. Pogotovo pošto sam se bližila prilično impresivnoj prekretnici – danas je broj porastao na devedeset sedam.

Stajala sam u Kanalskoj ulici i gledala kako se zadnja svetla pogrebnog kombija utapaju u saobraćaj. Poput trkača koji je upravo predao štafetu, moj posao bio je završen.

Zbog izduvnih gasova i oštre mešavine mirisa sušene ribe i tamarinda, i dalje sam u nozdrvama osećala zadah smrti. Ne mislim na zadah tela koje se raspada – nikada nisam morala da se nosim sa tim, pošto sam uvek samo sedela sa ljudima na samrti dok su lebdeli na pragu između ovog i onog sveta. Govorim o tom drugom mirisu, tom jasnom mirisu kada je smrt neminovna. Teško je opisati, ali to je kao ona neprimetna promena između leta i jeseni, kada je vazduh nekako drugačiji, a ti ne znaš zašto. Navikla sam se na taj miris u godinama dok sam radila kao dula smrti. Tako sam znala da je neko spreman da ode. A ako bi tamo bilo voljenih, dala bih im do znanja da je došao trenutak da se oproste. Ali danas nije bilo voljenih. Iznenadili biste se koliko se to često dešava. U stvari, da nije bilo mene, barem polovina od tih devedeset sedam ljudi umrla bi sama. Možda ovde živi skoro devet miliona ljudi, ali Njujork je grad usamljenih

Obećaj mi da ćeš voleti

ljudi punih kajanja. Moj posao je da učinim da se oni u svojim poslednjim trenucima oseće malo manje usamljeno.

Socijalni radnik me je uputio kod Giljerma pre mesec dana.

„Moram da te upozorim“, rekla je preko telefona. „On je ljut i ogorčen starac.“

Nije mi smetalo – obično to samo znači da se osoba oseća uplašeno, nevoljeno i usamljeno. I zato, kada me je Giljerma jedva primećivao tokom prvih nekoliko poseta, nisam to shvatila lično. A onda, kada sam zakasnila na četvrtu posetu jer sam se slučajno zaključala van stana, pogledao me je sa suzama u očima dok sam sedala pored njegovog kreveta.

„Mislio sam da nećeš doći“, rekao je sa tihim očajem, kao zaboravljeno dete.

„Obećavam vam da se to neće desiti“, rekla sam, pritiskajući njegovu kožastu ruku dlanovima.

A ja uvek držim reč. Pružati podršku osobi koja umire tokom poslednjih dana njenog života je privilegija – posebno kada ste vi jedina stvar za koju mogu da se drže.

Pahuljice su se haotično kovitlale dok sam kretala kući iz Giljermove skućene garsonjere u Kineskoj četvrti. Mogla sam da idem autobusom, ali uvek mi je delovalo neprimereno da se vratim u rutinski život kada je neko upravo izgubio svoj. Volela sam da osećam kako mi ledeni povetarac gricka obraze dok hodam, da gledam kako se oblaćić pare stvara, a zatim nestaje sa svakim mojim dahom – kao potvrda da sam još ovde, još živa.

Za nekoga ko je toliko navikao da bude svedok smrti, uvek sam se posle toga osećala malo rastrojeno. Neka osoba je bila ovde na zemlji, a sada je više nema. Gde su odlazili, nisam znala – uglavnom sam bila agnostik kada su u pitanju duhovne stvari, što mi je pomoglo da napravim mesta za veru mojih klijenata. Ali gde god da je otišao, nadala sam se da je Giljerma uspeo da ostavi svoju ogorčenost iza

sebe. Koliko sam znala, nije bio u dobrim odnosima sa bogom. Malo drveno raspeće visilo je pored njegovog samačkog kreveta, a pocepane požutele tapete savijale su se oko njegovih uglova. Ali Giljermo nikada nije direktno gledao u to da bi tražio utehu; ponekad bi krišom bacao pogled, kao da izbegava kritički pogled nekog autoriteta. Uglavnom je sedeo okrenut leđima.

Za tri nedelje koje sam provela posećujući Giljerma, napamet sam naučila sve detalje prostora u kome je živio. Debeli sloj prljavštine na spoljašnjoj strani jedinog prozora prigušivao je dnevnu svetlost i činio da prostor bude prikladno zamračen. Prodorna škripa metala o metal čula bi se iz oronulog okvira kreveta svaki put kada bi se pomerio. Jeziva promaja dolazila je odasvud i niotkuda. I samo nekoliko stvari u kuhinjskim ormarićima – jedna šolja, jedna činija, jedan tanjir – svedočili su o njegovom usamljeničkom životu.

Giljermo i ja smo verovatno razmenili samo deset rečenica tokom tih nedelja. Više od toga nismo ni morali da kažemo. Uvek dopuštam osobi na samrti da preuzme vođstvo, da odluči da li želi svoje poslednje dane da ispuni razgovorom ili da uživa u tišini. I ne moraju da kažu šta su odlučili; jednostavno znam. Moj posao je da ostanem smirena i prisutna, i da im dam prostora dok putuju tim poslednjim dragocenim trenucima života.

Najvažnije je da nikada ne zanemarite nečiji bol. I to ne samo fizički bol zbog gašenja tela već i emocionalni, jer gledaju kako se njihov život završava a znaju da su mogli bolje da ga prožive. Dati nekome priliku da bude viđen kada je najranjiviji mnogo je lekovitije od bilo koje reči. I bila mi je čast da to radim – da ih gledam u oči i spoznam njihovu patnju, da joj dopustim da postoji nerazblažena – čak i kada nisam mogla da podnesem tugu.

Čak i kada mi se srce slamalo za njima.

U mom stanu je toliko toplo da je skoro zagušljivo u poređenju sa Giljermovim. Skinula sam kaput i stavila ga na gomilu zimske odeće

koja je stajala na čiviluku pored ulaznih vrata. Čiviluk je protestovao, poslavši moj vuneni kaput u zgužvanu gomilu na podu. Ostavila sam to tako, govoreći sebi – kao što sam činila sa većinom nereda koji se nakupljao u stanu – da ću se time pozabaviti kasnije.

Da budem iskrena, nije sav nered pripadao meni. Nasledila sam dvosobni stan na zavidnoj lokaciji od dede nakon što je umro. Pa, tehnički, iznajmljivala sam taj stan od detinjstva. Bio je to lukav potez sa njegove strane da osigura da nikakva birokratija za nekretnine u Njujorku ne može da me prevari da zadržim pravo na nasleđe koje je on kontrolisao kroz rentu. Sedamnaest godina smo delili stan na trećem spratu u zgradi koja je izgledala prilično zanemareno u odnosu na doterane susedne zgrade iz Vest Vilidža. Deda je umro pre više od trinaest godina, ali ja i dalje ne mogu da se nateram da sredim njegove stvari. Umesto toga, postepeno sam smeštala svoju imovinu u ograničene prostore između njegove. Iako provodim dane gledajući smrti u lice, i dalje ne mogu da prihvatim da je njegovo odsustvo iz mog života trajno.

Tuga vas na taj način zavarava – osetite poznati dašak kolonjske vode ili možda uočite tu osobu u gomili, i svi čvorovi koje ste vezali u sebi da biste obuzdali bol zbog gubitka, iznenada se raspliću.

Grejući ruke oko šolje vrelog čaja *erl grej*, stajala sam ispred svojih polica, u kojima su se nalazile moje knjige nagurane između dedinih udžbenika biologije, plesnivih atlasa i romana o moreplovstvu. Zaglavljene između njih, izdvajale su se tri pohabane sveske, ne toliko po izgledu koliko po jednoj reči ispisanoj na rikni svake. Na prvoj je pisalo KAJANJA; na drugoj SAVETI; na trećoj ISPOVESTI. Osim mojih ljubimaca, ovo su bile stvari koje bih spasla u slučaju požara.

Otkako sam počela da radim kao dula smrti, imala sam isti ritual: dokumentovala sam poslednje reči svakog klijenta pre nego što bi dah napustio njihovo telo. Tokom godina, otkrila sam da ljudi često osećaju potrebu da kažu nešto dok umiru, nešto od značaja – kao da su shvatili da im je to poslednja prilika da ostave trag na ovom svetu. Obično se te poslednje poruke uklapaju u jednu od tri

kategorije: stvari koje bi voleli da su uradili drugačije, stvari koje su naučili usput, i tajne koje su čuvali i koje su konačno bili spremni da otkriju. Sakupljanje ovih reči bila je moja sveta dužnost, naročito zato što sam bila jedina osoba u prostoriji. A čak i kada nisam bila jedina, članovi porodice su obično bili previše obuzeti tugom da bi razmišljali o tome da zapišu takve stvari. S druge strane, svoje emocije sam uvek uredno skrivala.

Ostavila sam čaj po strani i protegnula se na prstima da uzmem svesku sa naslovom ISPOVESTI. Prošlo je dosta vremena otkako sam mogla da upišem nešto u ovu. U poslednje vreme izgledalo je kao da su svi stigli do kraja života kajući se zbog nečega.

Smestila sam se na sofu i prelistala svesku u kožnom povezu do prazne stranice. Svojim zbijenim rukopisom upisala sam Giljermovo ime, adresu, datum i njegovu ispovest. Iskreno, nisam to očekivala – osetila sam kako polako odlazi i mislila sam da je već u nesvesti. Ali onda je otvorio oči i stavio dlan na moju ruku. Ne dramatično, već lagano, kao da je već krenuo kroz vrata i zaboravio nešto da mi kaže.

„Slučajno sam ubio hrčka svoje male sestre kada sam imao jedanaest godina“, šapnuo je. „Ostavio sam otvorena vrata kaveza da je nerviram, a onda je hrčak nestao. Pronašli smo ga tri dana kasnije zaglavljjenog između jastukâ na sofi.“

Čim su mu te reči sišle sa usana, telo mu se opustilo i postalo spokojno i bez težine, kao da lebdi na leđima u bazenu.

Onda je umro.

Te večeri, kada su se moji kućni ljubimci okupili oko mene na sofi, nisam mogla a da ne pomislim na tog hrčka. Džordž, bucmasti buldog kog sam našla pre šest godina kako kopa po kantama za otpatke u prizemlju, naslonio se svojom mokrom bradom na moje koleno. Lola i Lajonel, prugasti brat i sestra, koje sam kao mačiće spasla iz kutije ostavljene ispred crkve u Ulici Karmajn, naizmenično su mi se uvijali oko gležnjeva. Mekoća njihovog krzna me je umirivala.

Obećaj mi da ćeš voleti

Pokušala sam da ne zamišljam da li je hrčak patio. To su prilično slabašna stvorenja, tako da se verovatno nije dugo mučio. Jadni Gijermo, koji tu krivicu nosi sa sobom pedeset godina.

Bacila sam pogled na telefon, koji je stajao na izbledelom rukohvatu sofe. Osim automatskih poziva o osiguranju automobila i lažnih revizija poreske uprave – zvonio je samo kada je neko hteo da me angažuje. Druženje je bila veština koju nikada nisam stvarno savladala. Kada ste jedino dete koje odgaja introvertni deda, naučite da cenite sopstveno društvo. Nije da sam se protivila ideji prijateljstva; samo, ako se ni sa kim ne zbližiš, ne možeš ni da ga izgubiš. A ja sam već izgubila dovoljno ljudi.

Ipak, ponekad sam se pitala kako sam uopšte došla dovde: imam trideset šest godina i ceo moj život se vrteo oko čekanja da stranci umru.

Uživajući u mirisu bergamota iz čaja, zatvorila sam oči i pustila telo da se opusti prvi put posle nekoliko nedelja. Pomalo je iscrpljujuće zadržavati svoje emocije sve vreme, ali to je ono zbog čega sam dobra u onome što radim. Imam odgovornost da uvek ostanem smirena i dosledna za svoje klijente, čak i kada su uplašeni i u panici i ne znaju kako da se puste.

Kako su moja osećanja počela da se otapaju, naslonila sam se na jastuke sofe, dozvoljavajući da mi se težina tuge spusti na grudi i da mi čežnja pritisne srce.

Postoji razlog zašto znam da je ovaj grad pun usamljenih ljudi.

Ja sam jedna od njih.

3

Obično sam, nakon što završim posao, sledeći dan provodila nadoknađujući svakodnevne kućne obaveze koje sam zanemarivala dok sam radila. Kućni poslovi i plaćanje računa bili su nevažni kada je neko umirao. Korpa koju sam vukla u podrum bila je prepuna prljavog veša nagomilanog za tri nedelje. Stan koji mi je deda ostavio u

nasledstvo bio je dragocen i zato što je imao vešernicu u zgradi. To što me je spasao njujorške muke pešačenja do perionice bila je jedna od malih, ali neprocenjivih stvari koja mi je olakšala život, čak i u njegovom odsustvu.

Dok sam se vraćala gore, svratila sam do poštanskog sandučeta da izvadim gomilu koverata i kataloga koji su uvek čekali moje sporadične posete. Retko sam dobijala nešto vredno čitanja.

Neko je hrapavim glasom doviknuo sa sredine stepeništa. „Opet si na odmoru, dete?“

Gegajući hod koji ga je pratio bio je poznat kao i sam glas. Leo Drejk imao je živahnih pedeset sedam godina kada sam se, kao šestogodišnjakinja, uselila kod dede, a decenije koje su prošle u međuvremenu na njemu jedva da su ostavile traga, osim što mu je kosa sada bila malo više seda i hod malo sporiji.

I dalje je bio moj jedini prijatelj.

„Pretpostavljam da bismo to mogli tako nazvati“, rekla sam, čekajući dok se spuštao niz poslednjih nekoliko stepenika. „Iako bih više volela da sam na plaži nego u vešernici.“

Pošto je bio visok i vitak muškarac sa podignutim jagodicama, Leove godine su samo doprinosile njegovoj eleganciji. Fasciniralo me je kako su modne sklonosti starijih ljudi obično ostajale zamrznute u određenoj eri, obično u godinama kada su imali trideset ili četrdeset. Često je to bilo zbog štedljivosti – zašto kupovati novu odeću kada već imate dovoljno – ali za većinu se činilo da je to bila nostalgija za onim što su smatrali svojim najboljim danima. Vreme kada je više njihovog života bilo ispred nego iza njih.

Leov stil je još bio čvrsto ukorenjen u oštrim krojevima šezdesetih godina: uštirkane široke kragne, zasečeni reveri, platneni kvadratni džepovi i, kada je prilika to zahtevala, veoma voljeni trilbi šešir. Nikada ga nisam videla da izgleda raščupano, čak i ako je upravo krenuo do radnje na uglu po mleko. Verovatno je tako bilo još od dana kada je radio na Aveniji Medison. Iako su ga u početku smestili u poštu, to nije sprečilo njegovo oštro oko da primeti svaki modni stil rukovodilaca

Obećaj mi da ćeš voleti

iz sektora oglašavanja za koje je on, kao crnac, uglavnom bio nevidljiv. I kada je na kraju imao finansijska sredstva, oponašao je taj stil – i uzdigao ga na viši nivo – učinivši ga svojim zaštitnom znakom.

Leo je danas samo proveravao poštu, ali je ipak nosio ispeglanu košulju i pantalone s faltama. Bio je to upadljiv kontrast mojim pantalonama i širokom džemperu s pletenicama. Ako mi je teorija bila tačna, moje stilsko nasleđe nije izgledalo obećavajuće.

Leo se lukavo osmehnuo kada je gurnuo ključ u poštansko sanduče. „A kada je naš revanš?“

Deda me je naučio da igram mahdžong čim sam došla da živim sa njim. Trebalo mi je četiri godine da ga konačno pobedim – odbijao je da mi namerno dozvoli da pobedim, insistirajući da mi to neće učiniti nikakvu uslugu. S vremenom sam zapamtila sve različite mahdžong rasporede i pažljivo posmatrala svaki dedin potez, prateći pločice koje je odbacivao. Odavala ga je samo jedna radnja: lagano češkanje po vratu desnim kažiprstom kad god bi posumnjao da bi mogao da izgubi. Leo je postao njegov redovni protivnik kad sam otišla na koledž, a onda je on nastavio tradiciju sa mnom kada sam se vratila nakon što je deda umro. Skoro čitavu poslednju deceniju smo uživali u žestokom rivalstvu.

„Kako bi bilo sledeće nedelje?“

Pregledajući svoju poštu, pronašla sam samo jedno pismo vredno otvaranja – ček od porodice čoveka obolelog od leukemije sa kojim sam radila pre nekoliko meseci. Poput Giljerma, napustio je svet sa neumoljivom gorčinom koja je ostala i u meni. Kada sam prvi put počela da radim kao dula smrti, naivno sam pokušavala da navedem ljude da se usredsrede na sve pozitivne stvari u svom životu – sve stvari na kojima bi trebalo da budu zahvalni. Ali, kada je neko proveo svoje godine ljut na svet, smrt je dolazila samo kao poslednji okrutni udarac. Na kraju sam shvatila da nije moj posao da im pomognem da prikriju takvu stvarnost ako to ne žele; trebalo je samo da sedim sa njima, slušam i svedočim. Čak i ako su bili nesrećni sve do poslednjeg izdaha, barem nisu bili sami.

„Dogovoreno“, rekao je Leo, nagnuvši obod svog zamišljenog šešira. „Osim ako, naravno, ne dobiješ bolju ponudu.“

Iako je bio svestan da nemam drugi društveni život, Leo nije mogao da odoli suptilnim zamerkama koje su nagoveštavale suprotno. Znala sam da misli dobro, ali to me je samo činilo nesposobnijom. Nisam očekivala da ću stići do sredine tridesetih i da ću i dalje imati samo jednog prijatelja. U tome je stvar kod usamljenosti: niko je nikada ne bira.

„Hvala“, rekla sam, osmehujući se. „Ali mislim da ne postoji velika opasnost da se to dogodi.“

„Pa, nikad se ne zna, zar ne!“ Leo je klimnuo glavom prema drugom spratu. „Kad smo već kod toga, jesi li čula da dobijamo novog komšiju? Useljava se sledeće nedelje. Nadajmo se da su brbljiviji od prethodne grupe.“

Prokletstvo. Nadala sam se da će stan na drugom spratu – u kojem je ranije živeo povučeni finski par – još neko vreme ostati prazan. Za razliku od Lea, cenila sam to što je naš susedski odnos sa Fincima bio ograničen na ljubazno klimanje glavom i površne pozdrave.

Leo je imao veštinu da iskopava komšijske tračeve pre nego što bi dospeli u mejnstrim. Dok smo se vraćali gore, ispričao mi je sve ostale sitnice koje je čuo otkako smo poslednji put razgovarali. *Airbnb* drama u zgradi pored, gadan razvod dalje niz ulicu, preskupi restoran zatvoren zbog sanitarnog prekršaja, kada je pacov iskočio iz toaleta dok je u njemu bila mušterija. Kao ekspert u neobaveznim razgovorima, Leo je većinu svog vremena provodio u šetnji okolnim blokovima, ćaskajući sa bilo kim ko je bio voljan da učestvuje. Uvek sam se pitala zašto se nas dvoje tako dobro slažemo. Klasična harmonija suprotnosti, verovatno.

Vrata praznog stana na drugom spratu bila su odškrinuta dok smo se vraćali uz stepenište koje je škripalo. Kroz otvor sam primetila gomilu kanti boje na podu i u blizini valjak na poslužavniku, spreman za upotrebu u svakom trenutku. Dok je Leo, nesvestan, deklamovao tračeve, u mom stomaku se nastanio osećaj nelagodnosti.

Obećaj mi da ćeš voleti

Bilo je neizbežno imati nove komšije u Njujorku, i ja sam izdržala mnogo njih. Ali, svaki put kada bi se neko nepoznat uselio u moju zgradu, to je delovalo kao zadiranje u lični život. U moj prostor. U moju rutinu. U moju samoću. To je značilo dekodiranje nove ličnosti, uspostavljanje novih rituala pozdravljanja, prilagođavanje novim hirovima. Novi komšija značio je nepredvidljivost.

A ja mrzim iznenađenja.

4

Istog dana kada sam saznala da su mi roditelji mrtvi, saznala sam i da se svinje valjaju u blatu da bi se zaštitile od opekotina od sunca.

Bilo je to jednog utorka u vreme ručka, kada sam bila u prvom razredu. Sedela sam naspram usamljenog hrasta u dvorištu svoje osnovne škole, ušuškana između dva čvornovata korena koja su se pružala po zemlji poput artritičnih prstiju. Tu sam provodila većinu pauza za ručak kada je bilo lepo vreme i čitala, dok su se moji drugovi iz razreda veselo igrali u blizini. Tog dana sam bila zadubljena u knjigu o činjenicama o životinjama. Skoro da sam završila odeljak o pandama kada sam primetila direktorku, gospođu Lukas, kako se užurbano kreće preko igrališta prema meni. Natapirana kosa pomerala joj se u ritmu ciljanog koraka, a svoj poliesterski sako stisnula je odajući utisak da je u pitanju nešto važno. Naježila sam se po vratu kao da mi insekt gamiže preko njega, ali kada sam se protrljala po koži, tamo nije bilo ničega.

Odmah iza gospođe Lukas, u V-formaciji, bili su moja učiteljica prvog razreda i školska savetnica. Pošto je trojac izgledao kao da je na zadatku, mirno sam stavila knjigu na krilo i sačekala da stignu ispod hrasta.

„Klover^{*}, draga.“ Iritantno sladunjavi govor gospođe Lukas delovao je kao ulizivanje – ton koji su odrasli koristili kada im je trebalo da

---

* Eng. *Clover* – detelina. (Prim. prev.)

sarađujete. Uštogljeno se nagnula napred, sa rukama između kolena kao u obrnutom molitvenom položaju. „Hoćeš li da pođeš sa nama u moju kancelariju, molim te?“

Pogledala sam žene sa obe strane gospođe Lukas i primetila njihove mračne osmehe. Pitala sam se da li bilo šta što sam uradila tog dana može da mi donese neku vrstu kazne. Da li sam slučajno prekršila neko pravilo? Dala sam sve od sebe da budem dobra. Možda sam zaboravila da vratim knjigu u biblioteku? Osećala sam da sam malo brojčano nadjačana, pa sam ostala kao uklesana među korenjem drveća, zahvalna na njihovom zaštitničkom zagrljaju.

„Volela bih da ostanem ovde pod drvetom“, rekla sam, blago oduševljena svojim malim činom prkosa. „Još je vreme za ručak.“

Gospođa Lukas se namrštila. „Pa da, razumem da želiš da uživaš na otvorenom pre nego što postane previše hladno, ali postoji nešto o čemu bih – bismo – želele da razgovaramo sa tobom, i mislim da je bolje da uđemo unutra.“

Razmotrila sam opcije. Činilo se da me gospođa Lukas i njene „telohraniteljke“ neće ostaviti na miru. Nevoljno sam ustala, otrešla grančice sa jakne i poslušno krenula prema školskoj zgradi.

„Dobra devojka, Klover“, rekla je gospođa Lukas.

U direktorkinjoj kancelariji morala sam da se podignem u drvenu stolicu na okretanje. Dok sam sedela sa nogama koje su visile daleko od linoleuma ispod, stare opruge ispod kožnog jastuka neprijatno su se zarile u moja mršava bedra.

Trojka smrknutih lica sedela je preko puta mene, razmenjujući bolne poglede, kao da nečujno vuku slamke da vide kome će pripasti neprijatan zadatak. Očigledno, savetnica je izvukla kratku. Udahnula je, spremajući se da progovori, a onda je zastala dok se premišljala šta da kaže.

„Klover“, konačno je rekla, „znam da su tvoji roditelji bili na odmoru.“

„U Kini“, dodala sam predusretljivo. „Odatle su pande.“ Priljubila sam knjigu na grudi kao dragoceno blago.

„Da, pretpostavljam da je tako – to je veoma pametno od tebe.“

„Pande jedu bambus. A teške su više od devedeset kilograma i zaista su dobri plivači“, rekla sam, nadajući se da ću potvrditi svoju pamet među odraslima dok imam njihovu pažnju. „Mama i tata se vraćaju kući za dva dana – izbrojala sam.“ Nadala sam se da neće zaboraviti da mi donesu poklon, kao prošli put kada su otišli u Pariz.

Savetnica je pročistila grlo i poigrala se otmenim brošem na svojoj bluzi. „Ah, da, što se tiče toga. Znam da je tvoji roditelji trebalo da stignu kući u četvrtak, ali dogodila se... nesreća.“

Namrštila sam se, čvršće stežući knjigu. „Nesreća?“

Moja učiteljica se sagnula napred i potapšala me po kolenu, a gomila jeftinih narukvica zveckala joj je na zglobu. Svidele su mi se njihove svetle boje. „Odsela si kod prijateljice svoje majke, je li tako, Klover?“

Oprezno sam klimnula glavom, a uši su počele da mi gore. Kapljica znoja je pronašla svoj put između kože stolice i zadnje strane mojih bedara. Divlja galama mojih drugara iz razreda dolazila je kroz otvoren prozor, pojačavajući mi nelagodan osećaj.

Učiteljicin neprijatni osmeh je bio uznemirujući. „Umesto toga, večeras ćeš biti kod svog dede. On dolazi iz Njujorka da te pokupi danas po podne. Zar to neće biti zabavno?“

Zaista nisam imala pojma da li će biti zabavno ili ne. Pošto sam u svom kratkom životu provela samo nekoliko popodneva sa svojim dedom po majci, bila sam relativno ravnodušna prema tom čoveku. Delovao je prilično fino, iako nikad nije mnogo govorio, a on i moja mama su se ponašali kao stranci jedno prema drugom. Ali uvek mi je slao poklon za rođendan – ove godine je to bila knjiga o životinjama koju sam sada držala u krilu. Možda će mi doneti nešto novo.

„Zašto ne mogu da ostanem sa gospođicom Maklenan?“

Stara usedelica koja je živela jedan blok daleko od mojih roditelja nije bila prijatan domaćin, a njena kuća je uvek mirisala na goveđe pečenje, ma šta se kuvalo. Ali osim što se brinula da budem sita i da

stignem na vreme u školu, gospođica Maklenan me je prepuštala samoj sebi, i obično sam čitala u svojoj sobi dok je ona sedela i heklala na svojoj sofi presvučenoj najlonom. I pošto su me roditelji često ostavljali kod nje nedeljama zaredom, ona i ja smo naučile da mirno koegzistiramo – iako sam prilično sigurna da je to radila za hrpu novca koji joj je moj tata uvek stavljao u dlan pre nego što bi otišao.

Moje učiteljice razmenjivale su tmurne poglede i komunicirale u neakvim tajnim šiframa, koristeći samo obrve, što je kulminiralo teškim uzdahom gospođe Lukas.

„Klover, žao mi je što ovo kažem, ali tvoji roditelji su mrtvi.“ Ostale žene su oštro udahnule, zapanjene bezdušnom izjavom tako delikatnih vesti od strane direktorke.

Podjednako šokirana, sedela sam razrogačenih očiju. Žene su nervozno obletale oko mene kao da su pokušavale da predvide kretanje divlje životinje.

Konačno sam uspeła da prošapućem. „Mrtvi... Kao gospodin Hajland?“

Setila sam se epizode *Ulice Sezam* koju je škola prikazivala mom razredu nakon dramatične smrti našeg učitelja, gde je Velika ptica pokušavala da shvati smrt svog prijatelja, gospodina Hupera.

„Bojim se da je tako, Clover“, rekla je gospođa Lukas, pokušavajući da ublaži svoju odsečnu izjavu. „Veoma mi je žao.“

Sedeći pored dede dok je, u kasno po podne, voz *Metro-Nort* železnice jurio od Konektikata ka Menhetnu, shvatila sam da se nisam oprostila ni sa jednim drugarom iz razreda. Ali, pošto su jedva razgovarali sa mnom, to verovatno nije ni bilo važno. Pre iznenadne smrti našeg vaspitača u vrtiću, druga deca nisu mnogo razmišljala o meni, ali me je moja radoznala reakcija – uglavnom činjenica da se nisam uplašila – otuđila od njih. Nakon što je jedan dečak počeo da širi glasine da se „družim“ sa mrtvima, zvanično sam proglašena čudakinjom. Verovatno nisu ni primetili da me nema.